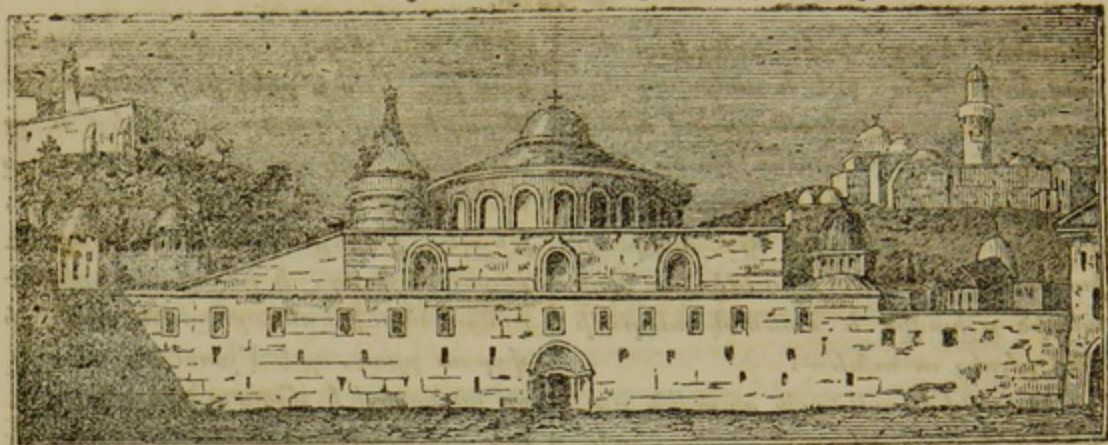

ՀԻՆԵՐՈՒՄԻ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 4.

Ա Մ Ս Ա Փ Ի Ր

ԱՄԸ 30
1870

Ա.Զ.Գ.Ա.ՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն Ք

Սարսամայ Միօնիւ խոտաշուած
Գպրոցիս հանդիսին մէջ կարդաց
ած ճոռերն ու բանասիրականը ա
հաւաստի կը գնեմք Միօնի մէջ իբրեւ
աշակերտաց գրչի արդիւնքը, ոչ որ
պէս կատարեալ, այլ որպէս աշակեր
տի գրութիւն, որ շատ պէտքեր կու
նենայ դեռ եւս կատարեալ ըլլալու:

ՄԵՐՈՒՆԱՄ ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐ

ԵՒ ՎՍԵՄԱՇՈՒՔ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՔ

Ներկայ դարուս սովորութիւնը
կը պատրաստէ այն մարդիկը որք կ'երկ
բային կամ կ'ամէնան բարի գործ գոր
ծելուն մէջ. և քաջալերութիւն կը

բարոզէ այսինքն ամենեւին չը վախ
նալ և անակնած դիմօք յառաջել ՚ի
բարեգործութիւնս: Ըրդէն յայտնի
է որ ընթերցասիրութիւնը կամ թէ
նոյնին վրայ ճառելով քիչ մը յորդո
րական խօսիլն ալ արժանաւոր գործոց
կարգին կը վերաբերի. ուստի և այս
երկաքէն մէկուն պարտաւորն ալ ՚ի
հարկէն է որ առանց ամենեւին ակնա
ծելու իրաւունք ունենայ մարդկան
առջեւ յառաջելու:

Սոյն եզրակացութեան քաջալե
րութիւնն ազդուութեամբ և ուժգին
կը մղէ զմէզ իբրեւ փորձ մենամար
տի մանեղ և ելլել հանդիսիս տառա
նը, ուրիշ և քանի մը խօսք ու զգել

մեծանձն և բզձակաթ հանդիսատե-
սաց խմբեակիս : Թէ և անկարող մը
տօք , սակայն բզձակաթ սրտով պիտի
խօսիմք մարդկային կրթութիւնը դաս-
տիարակութենէ յառաջ գալուն վրայ
մեր դիմացն ունենալով Պրետարքեայ
խօսուածքը թէ՛ « բնութիւնն զայր
ամբիժ գլխովին և ամենակատար ՚ի
վեր բերել ոչ ունի » :

Յայտնի է ամենուն որ ամեն բա-
նական էակ ունի բանական հոգի .
հետեւապէս միտք և կամք , ունի մը-
տածողութիւն և խոհականութիւն ,
բայց ոչ հաւատարմապէս : Քանզի բա-
նականութիւնը , որ միմիայն մարդուս
յատկութիւնն է , և անոր բնութիւ-
նը կը յայտնէ , ոչ հաւատարմապէս ներ-
գործած է ամեն անհատի մէջ , այլ
ոմանց շատ և ոմանց քիչ , ինչպէս ար-
դէն կը տեսնեմք մեր տեսութիւննե-
րուն մէջ , որչափ զանազանութիւն
կը տեսնեմք մարդոց , այնչափ ալ մը-
տածողութեանց տարբերութիւն , ու
րոնց մէջ այնպէս հրաշալի կը գործէ
բանականութիւնը որ , կարծես թէ
արարած չեն : Այն ալ մարդիկ որոնց
գործերն այնչափ ցուրտ են որ կար-
ծես անոնք ալ բանականութենէ չեն
առաջնորդուիր : Արդ տնտեսին շատ
տեղեր արարածներ , որոնք ամենեւին
չգիտեն թէ ինչ է մարդկութիւնը
և ինչ արժէք ունի և թէ արդեօք
տարբերութիւն մը կեցած կրնայ՝ բը-
լալ մարդոց մէջ , Վնենեւին չեն գի-
տեր որ արդեօք մարդկութեան յառ-
կութիւնը պոյժառացիներու դարման
մը կայ և կրնայ բլրալ : Չեն գիտեր
թէ ինչ է կրթութիւնը կամ դաս-
տիարակութիւնը և ինչ հետեւութի
կրնայ ունենալ , շատ չերկարցնենք
խօսքերնիս , վերջապէս չը գիտեն թէ
ինչ է բանականութիւնը , և ինչ կը
պահանջէ իւր ենթակայներէն : Ու-

րեմն այն մարդը որ իւր պաշտօնը
կամ լաւ եւս է ըսել իւր յատկութե-
վերաբերեալ գործը չը գիտեր և չը
ճանչնար , այն մարդը որ իր արժէքը
և պատիւը չը գիտեր և չը ճանչնար ,
ինչպէս կարելի է ճանչնայ միւս ա-
րարածներն ալ , և ինչպէս կարելի է
բանականութեան պաշտօնն անթերի
վարած բլրայ , որ է Վետուծոյ նմանիլ
որ անկարելի է մարդուն համար , ե-
թէ չը կարողանայ ճանաչել բնութե-
բոլոր արարածները , Բանականութիւն
մտածողութիւն և խոհականութիւն
կը պահանջէ իւր ենթակայներէն , և
ինչպէս կարելի է գերադոյն սեպու իլ
միւս արարածներէն , մինչ անոնցմէ
տարբերուի մը չ'ունի . ինչպէս կարելի
է անոնցմէ տարբերիլ քսնի սրբանա-
կանութիւնը չ'ներգործէր բացար-
ձակապէս : Այլ կերպարանօք պիտի
ըսեմք , մարդկութիւնը արտաքին ե-
րեւոյթի վրայ չ'է . իսկ եթէ մտա-
ծողութեամբ կամ խոհականութե-
րսեմք , արդէն ինքը անոնցմէ այնչափ
հեռացեր է որ ամենեւին յոյս չը կայ
վերատին մօտենալուն . և ահա այսպի-
սեաց համար է մարդարեւութեանց
գանգատումք , որ առանց երբէք ակ-
նածեղու կը գոչէ . « մարդ ՚ի պատուի
էր և ոչ իմացաւ , հաւատարեցաւ ան-
բանից և նմանեցաւ նոցա » , Վհ կ'ա-
մաչեմք ըսելու թէ ճշմարիտ է . սա-
կայն ուշադրութեամբ ալ յարմար կը
գտնենք մեր ընթացքին , կամ աչ-
խարհիս մեծագոյն մասին ընթացից ,
ի բաց առեալ անոնք , որ գիտեն բը-
նութեան զօրութիւնը , և անով ալ
թէ մարդ ինչ պարտք , և ինչ վա-
յելքներու իրաւունք ունի : Այլ թէ
այս ամենը պատկերացնելով մեր մը-
քին մէջ ուշի ուշով նկատելու բլանք
պիտի տեսնեմք , որ այս ամենը ուրիշ
բաներու պտուղները չեն , եթէ ոչ

ազխտութեան եւ անկրթութեան ։
 Վանդի դատարարակութեան լուսա-
 շաւիղ ճառագայթներն են , որ իրենց
 ծաւալուած տեղերը անմիջական նշոյլ-
 ներով կը փայլեցնեն ներկայի որդիներ
 ըրտ Որովհետեւ դատարարակութիւնը
 որ բոլոր բարութեանց արմատն է ,
 կը ծոխացնէ մարդու իմացականութիւնը ,
 դատարարակութիւնն է , որ
 կը ծանցնէ մարդու իւր պարտաւոր-
 ութիւնները , պատիւը պայծառացը
 ներով , դատարարակութեամբ է , որ
 մարդս կը գործէ ըստ իւր բանակա-
 նութեան ։ Ատ որում որչափ որ մար-
 դրս բանական սակղծուած է , անօգ-
 նական չէ կարող իւր գծին մէջ յա-
 ռաջանալ , զոր օրինակ , նորածին մա-
 նուկ մը թողունք անասնոց մէջ , ան-
 մարդաբնակ վայրերու մէջ , պիտի
 տեսնեմք որ մանուկն աճելով պիտի
 դառնայ նոյն անասնոց բնութեանը ,
 նոցա ձայնը պիտի հանէ , վասն զի
 խօսող մը չը կար իւր առջեւը որ ա-
 նորմէ խօսիչ սորվէր , անասնոց շար-
 ժումները տեսաւ , և նոյնն ստացաւ ,
 այսպէս ալ եթէ՝ ունենայ իւր առ-
 ջեւն ըստ բանականութեան գործող
 կատարեալ օրինակ մը , նոյնը պիտի
 սորվի անտարակոյս ։ Արդոյ հանդի-
 սականք , Չեզ հարցնեմ , ինչ է պատ-
 ճառը որ այս դարը լուսաւորութեան
 դար կը կոչուի , եթէ ոչ մարդկութիւնը
 որ մինչեւ ցարդ իւր դատարարակու-
 թեան թերի ըլլալովն ըստ մարդկու-
 թեան կատարելութիւններ գործելու
 կը տկարանար , այն դարերու մէջ
 դատարարակութեան յարգն աւելի
 ծանաղելով հետզհետէ կ'ուզէ իւր
 ընդ պայծառացունել , Կը հին ժա-
 մանակաց բազդատութեամբ հիմա
 աւելի շատ կերեւին կրթեալներ ,
 Ահա ստոր համար է որ լուսաւորեալ
 կը կոչուին մերօրին դարերս ։

Նոյեալն արտասալ ուրիշ օգուտ
 չունի եթէ ոչ ապագային ուղիղ
 շարժելու գրգռմամբ՝ զգալ . մեզ հա-
 մար մտածելու չենք ամենեւին որ
 ինչո՞ւ մեր ծնողները կատարեալ դա-
 տարարակութեան չեն յանձնած մեր
 կենաց սկիզբները , մեր թերին ճա-
 նաչելով ապագային կատարելութիւնը
 պատրաստել , աշխարհի առջեւ հա-
 ռասար պարծելի է , առաքինի մը շա-
 րունակ գործելու պարծանացը ։ Այս-
 պէս ահա պիտի վայելէ աշխարհ (ոչ
 երկրագունդն , այլ մարդիկներս) ա-
 տիճանաբար բանավորութեան քաղց-
 րաճաշակ սրտուղներէն , մէկը միւսին
 աւանդելով շարունակ ։

Արդոց յառաջագիմութիւնը 'ի
 փառս Հարց է , և երբ այս ինչ դար
 մը կը պայծառանայ դատարարակու-
 թեան և գիտութեան նշողութիւն , կը
 հետեւեցնեմք որ այն լուսոյն ծագու-
 մը նախորդ դարուն սկսած է ։

Վնն եղբակացու թիւն յայտնի դը-
 րուելու հարկ չկայ ։ Արիստոտել
 թիւններն ալ կը գուշակեն լսողնե-
 ներուն , ըստ որում հետեւեցուցին
 հետեւութիւնն անմիջական է ։ Որով
 և կը պարտաւորիմք միշտ մեր ստա-
 ցածը մեր Արեազան Հօրդ , գերապա-
 տիւ Հարց և ընդհանուր Աղգին ճիշ-
 մարիտ բանասիրաց , զոր խոստովա-
 նիլ մեր քաղցր պարտականատարութիւնը
 համարուած է մեզ միշտ ։

Գեորգ Տ. Յարութեան Իմացելի ։
 Ա. ժ. ։ Վարժարանի ։

Յաթ Տեւան ։
 1870 . Ապրիլ 2 ։

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻԻ ԽՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐ ՆԻ ՅԱՐԴՈՅ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆԻ

Չկայ երբեք երկրագնդին վրայ ազդ մը՝ կամ որ և իցէ ժողովուրդ մը, որ ամէն կողմանէ թէ բնապէս և թէ բարոյապէս կատարելութիւն ստացած ըլլայ, սակայն ներկայ դարուս մէջ ամէն բերան, ամէն շրթունք և ամէն մատ կը ցուցունեն ազգեր, զորս ամենալուսաւորեալ ազգ համարած՝ և իրենց յայտն անոնց վրայ դրած և զայն իրենց առաջնորդ բռնած՝ անոր շաւղին հետեւեւելու կը ջանան։ Արդեօք ինչէ ասոր շարժառիթը, և ինչո՞ւ արդեօք մեր ազգն ալ այսպէս օրինակ մը չէ կարող տալ, անտարակոյս ունի իւր պատճառը, և որով հասարակաց կատարելութիւններն անօգուտ, մասնաւորաց հանձարներն և թէ ծածուկ և և թէ երբեք ճանցողին տը բոտ չափու արժանաւորութիւն չունեցող, իւր օգտաւ կար առաջարկութիւններն անգործ, վերջապէս իւր կենդանութեան շունչ սուտող ամէն պարագայներն երեսի վրայ մնացած են։ Արդեօք կոյ տչխորհիս մէջ ազդ մը՝ որ ունենաց այնչափ բնութիան կատարելութիւններ մէկտեղ, որչափ որ Հայ ազգին փորրիկ խմբեակին մէջ գտնուող անհատներն ունին։ Հայն իւրօրայի մը ազգէն յետ կը մնայ։ Աւրօպական ազգերու ունեցած կատարելութիւններն՝ ըստ ամենայնի կրնաց ունենալ և Հայն ալ, վասն զի այն կատարելութեանց բուն սկզբնառիթ եղող ըզգայուն օգին ունին։ Դասեք սը թող որ ունին նաեւս բարեխառն կազմուածք, բարերար բնութիւն, և ասոնցմէ զատ իրենց զգայուն և շարժուն հոգւոյն արգասեօք՝ ամէն բնական նրբ

բութեանց մէջ յառաջադիմելու կարողութիւնն և ամէն տեսակ ուսմանց և արհեստից համար զարմանալի յարմարութիւն։ Թող չըսուի որ Հայ մը Հայուն համար գովեստ կ'ուտայ, ոչ, Հայուն այս յատկութիւններն օտար ազգաց բերանն ալ գովարանութեամբ հռչակած է շատ տեղեր։ Այս ուրեմն ու չպիտի ըսէ թէ Հայուն պակասութիւնը միայն ժողովրդաց թերի կրթութիւնն է։ Բայց արդեօք Հայը ընդունեց այս մտկոյիւրը, և պիտի թողու որ սերիշները իրաւունք ունենան այսուհետեւ ալ այսպէս անուանել զինքը։ Վնենելին ոչ, մեծ յուսով պիտի խօսիմ, որ Հայն այսուհետեւ այս թերութիւնն ալ պիտի վերցունէ իւր վրայէն, որովհետեւ երբեմն ցոյց կուտայ իւր ընթացքին մէջ նախնայալի շարժումներ, որոնք ազգի մը իսկական երջանկութիւնը կը նկատեն, և այնպիսի երջանկութիւն բառաջադիմութեան ցոյց է, ինչպէս որ կը կատարէ ինքը օգինները շարժող ազգային օգտակար հանդէսներ, որոնք խիստ օգտակար են և պիտի ըլլան իւր ապագայ երջանկութեան համար, և և րոյց կարգէն է նաեւ այսօրուան հանդէս, որուն առթիւ այսօր իւր ուն բաղմունքիւն, Արդայ Հանդիսականը, ժողովուրդն առ նպատակ ունիք Չեզ՝ ազգիս քանի մը մանկանց՝ անցեալ օրերու մէջ ցոյց տուած, իւր վաստակոց տկար և քիչ յառաջադիմութիւն վարձատրելու։ Ահա աշխատող մանուկին համար, բաւական գալ պիտի ըսնմ հարց հայեցուածք մը, որ թեթեւ ինչ կը ժպտի ապագայ բարիքներ սպասող մտաց հետեւութեամբ։

Բոլոր թէ՛ Հայը ազգային օգտաւ կար հանդէսներ կը կատարէ, արդեօք ինչ օգուտ պիտի ունենայ, որո

նենք անգամ մը թէ ազգի մը լուսաւորութեան համար այս տեսակ հանդէսներ կրնան երբեք արտադրել որ և է մէկ նպատակ :

Ըստած և դիտուած բան մ' է արդէն՝ որ մանկոյն ազգաց սերունդն է . և մանկութիւնն է ապագային կենաց որպիսութեան վճիռը տուող : Սակայն գիտենք առ հասարակ , որ մանկութիւնն ըստ ինքեան ի բարին շարժելու յուսողիչ կէտ մը չ'ունի , և մանկութիւնն եթէ ըստ ինքեան պիտի ծերանայ , նորա հետեւութիւնը կամ արագայն վճռելի չէ . բայց միայն մանկանց տրուած կրթութիւններն են , որ գրեթէ բացարձակապէս կը նախատեսեն անոնց ապագայն : Եւ որովհետեւ դպրոցն ուրիշ բան չէ , եթէ ոչ հասարակաց մանկութեան կրթարան , ուստի և կը մնայ մեզ անսնել թէ՛ արդեօք այս տեսակ հանդէս մը կամ քննութիւն մը ինչօգուտ կարող է ունենալ դպրոցներու յառաջադիմութեան համար , ուրիշ տեսակ օգուտները զանց ընելով միայն կրնիստենք որ գործ մը քաջալերութեամբ կրկին կը յառաջանայ այս քաջալերութիւնը դրոցին համար ուրիշ բան մը չէ , եթէ ոչ քննութիւն և անոր հետեւարդ այս առուր հանդէս , և ասանց նմանիները , որ ուրիշ բան ըսել չէ , եթէ ոչ քննութեացուած այն քիչ արդեանց հաւանութիւն մը , սրտի աղնիւ գիացմամբ որ բորբոքիչ պիտի ըլլան անշուշտ աշակերտաց ջանից և աշխատութեանց , թողունք օտար ազգերը մանաւանդ Հայուն համար մեծ օգուտ ունի հանդէսը , որովհետեւ ցրուած է ժողովուրդը առտ և անդ , շատերը հեռաւոր երկիրներ գաղթուած , զուրկ ի միութենէ , և անոր արգտսիքներէն , ուստի հասարակութեան

մէջ կատարուած այս տեսակ հանդէսները , անշուշտ այն հեռաւոր տեղեր գտնուած Հայուն սիրտը պիտի գըրաւէ և պիտի շարժէ՝ որ ինքն ալ քանի որ Հայ վեամ լանունը կը կրէ , ձեռնառու լինի և մասնակցի այն որպիսութեան՝ որ ընդհանուր ազգին համար է . քանզի դպրոցն է ըստ մեծի մասին որ զինքը պիտի կացուցանէ ապագային մէջ : Եւ արդէն երբ դպարուն սիրտ մը այս տեսակ հանդէսներուն ներկայանայ՝ անշուշտ պիտի ըզգածի և պիտի սկսի իւր սրտին մէջ ծագիլ եռանդ մը և հետեւաբար պիտի սկսի օգնել դպրոցաց :

Երբ՝ հասկցանք որ , հանդէսն մեծ օգուտներ կ'արտադրէ եղեր դպրոցի մը համար , ուրեմն ինչ ընելու եմք ասոր ծաւալման համար , թէ ոչ շարժիլ , որովհետեւ շարժումը կենդանութիւն կ'ենթադրէ , կենդանութիւնն ալ միշտ գոյիլի է : Ինչպէս ամէն դարերուն՝ նոյնպէս և ներկայ դարու մէջ մարդկութեան վնասակար և ախնէն եպերելի յատկութիւնն է անշարժութիւնը . անշարժութիւնը կրտեմ , որոյ հետեւանքն է կատարեալպէս փոտիլ ու նեխիլ իսկ : Եթէ չը շարժիմք , անշուշտ պիտի վնասուիմք , և որով պիտի կործանեմք Սահակեան և Սեպուկեան սուրբ Հայրապետաց Հայոց ազգի լուսաւորութեան և վերակենդանութեան համար հիմնած՝ սուրբ տաճարը : Սթէ նախատինք չէ՞ Հայուն այն աանն՝ երբ Հայ գրականութեան այն բարձր դիւցազանց կառուցած շէնքը կործանի , միթէ օտարը ինչեր չը պիտի զուրցէ իրեն . մենք կը պարծիմք որ , մենք հայու օրդի եմք , Սահակ և Սեպուկ Հարեր ունիմք , սակայն երբ իւրեանց ընթացքը չ'բռնեմք , և եթէ անոնց շուղին չը հե-

տեւիմք, միթէ օտարներն իրաւամբ
պիտի չըսեն մեզ այն յանդիմանական
ճշմարտութիւնը թէ՛ «Եթէ որդիք
նոցա էիք, զգործս նոցա անշուշտ
գործէիք» Արեւմն աւելի օգտակար
շարժումներ ցոյց տալով, ջանալու
ենք անոնց շինած շէնքը աւելի զար-
դարել և բազմացունել, և ասոր հա-
մար ջանալու եմք ծաւալել այն վեհ
սկզբունքները, որոնք կը ծառայեն
գալլոցի մը վերակենդանութեան հա-
մար, թէ հալածել պէտք է ագիտու-
թիւնը և մտքերը լուսաւորել և մը-
շակել, որովհետեւ անկարելի է, ան-
մշակ օրտի մը մէջ լոյս արծարծել, ըստ
որում անմշակ սիրտ մը կը նմանի այն
անապատին, ուր չորացած խոտ միակ
կ'երեւի վերընծիւղեալ, ուստի պար-
տաւոր եմք զանոնք յորդորել և խրա-
խուսել որ ամէն ջանք ի գործ դնեն
ազգի լուսաւորութեան համար, և
այս տեսակ հանդէսները եւս անոնց
գլխաւորներէն մին ըլլալով, աւելի
ջանալու ենք զայն ծաւալել, որովհե-
տեւ որչափ որ հանդէսն երեւի, նոյն
չափ շտապեցած պիտի ըլլամք գալլո-
ցի սէրը, որն որ իսկ ինքն է ազգի մը
զէկը, նա է անոր անիւը, նա է իւր
գաւազանը, վերջապէս նա է իւր լու-
սատու ջահը, որն որ աշխարհ ամե-
նայն անոր շաւղին հետեւեւելու կ'աշ-
խատին: Եւ եթէ Հայը լուսաւորեալ
զաւակ մ'ալ ունենայ, որովհետեւ
նոցա ալ գաղտնիարակութեան սրկը-
նապատճառ՝ միմիայն գալլոցն է, վրան
զի նոքա հոն պիտի կարենան իրենց
հարկ եղած մտաւորական զարգացու-
մը գտնել, հոն պիտի տեսնեն նոքա
կատարեալ մարդկութեան մը պէտք
եղած բոլոր գործերը, հոն պիտի
փոքր ինչ աշխատելով կարողանան ա-
պագային համար օրինելու որ հանգըս-
տութիւն մը պատրաստել, հոն պի-

տի ճանչնան նոքա իւրեանց ազգը և
և կրօնքը և այն տեղէն պիտի ստա-
նան հանճար և կրթութիւն իւրեանց
բանականութիւնը իրր լոյս փայլեցը-
նելու համար, որովհետեւ հանճարն
ու կրթութիւնն է որ զմարդ անբան
կենդանիներէն կ'որոշէ, և նոքա այն
տեղէն պիտի գտնան իրենց մարմնա-
ւոր պիտոյքը հոգալու՝ ամէն կերպ
գործիքները, և այն տեղէն պիտի ծա-
գի Երտուած պաշտութեան գեղեցիկ
պատուը, այն տեղէն պիտի սորվին
անոնք իրենց առճնող ունեցած սար-
սուց ճանաչումը, այո, գալլոցը պի-
տի ցուցունէ անոնց կանխապէս ըն-
կերսիրութեան և միաբանութեան
արդիւնքը, հոն պիտի սորվին անոնք
թէ ինչ բնէ պարտք և իրաւունք,
վերջապէս գալլոցով պիտի յառաջա-
նան այն ամէն բարեգործութիւննե-
րը, որոնք մարդուս իւր կենցաղոյն
մէջ երջանիկ ապրելու նիւթերը պի-
տի ըլլան: Արեւմն ամէն անհատ ա-
ռանց տարակուսելու թաղ ճանչնայ
թէ պարտականութիւն ունի, իւր
ազգի սիրոյն, գալլոցաց յառաջագի-
մութեանը փոյթ տանելու, ասոր ալ
չստ տեսակը կայ, որ և է ատախճանի
մարդ կարող է այն մի մի տեսակով
նպատակը գալլոցաց:

Երգ՝ քանի որ գիտցանք թէ հան-
դէսը խիստ պիտանի գործիք մը է՝
յառաջադիմութեան համար, և հե-
տեւապէս քանի որ խիստ մեծ օգուտ-
ներ ունի գալլոցի մը համար, և որով
հետեւ գալլոցն ալ ամէն բարեաց աղ-
բիւրն է, և որոյ յառաջադիմութիւնն
ազգէն կախումն ունի, ուրեմն ցոյց
տանք կենդանի շարժումներ և ջա-
նանք ջնջել այն վատ անունը՝ որ կու-
տան մեզ շտտերը «Հայերը թերա-
կիրթ են» ըսելով:

Չմոռանանք ըսելու որ բարեգոր-

ծին յառաջ բերած օգուան երբէք չը մտցուիր, դպրոցիս քիչ և շատ, ոչ թէ յառաջագիմու թիւնը՝ այլ անոր աշխատութիւնը, դարձեալ կը պարտիմք անոր հոգաբարձու Սրբազանիդ և Վերապատիւ միաբանական սուրբ հարց, որոնց սրտի փափագանաց հետեւութիւնն է անշուշտ որ ազգային մանկտոյն մէկ մասն կը դատտիրաւ կուլիմք դպրոցիս մէջ: Վարուց ՚ի դարըս յաւէժ պիտի հնչուին բարերարաց այսպիսի անփոխարինելի ձեռնարկութիւններն զոր յառաջունէ բերնով ըսել ամէն ոք կարող չէ, հոգւով և սրտով իմանալ շատերը կարող են:

Յ. Յ. Թաւադի:

Այս. յառաջ. Վարձարանի:

1870 Մարտ 2.

Ղարապետ:

Բանախոսութիւն բանասիրական, ազգասիրութիւն, ազգատնեցութիւն, աւետարելի, գութարկութիւն, յուսանալու անխոս:

Աղբաւեր. Չմնաց ազգային օգին, չմնաց և ճանաչող, ազգատիրութիւն ըսի նետուեցայ, զրի իմ անձն և ուղեցի փրկանօքս ապրեցնել. սակայն ով գիտէ աշխատողին միտքը, վատակողին քրտինքը, մշակին վարձը, ով գիտէ զօրապետին պատիւը, յաղթութեան մրցանակը, քաջաբերութեան հետեւութիւնը: Ամենայն ինչ դարձան ոչինչ: Կը յորդորեմ ընկերս, կը մերժէ խնդիրս. վասն զի իւր անցեալը կը յիշէ. կը յորդորեմ բարեկամս, իւր կորուստը կ'ափոտայ, կը կանչեմ զըացիս, գալիքը կը խորհի, անցորդին կանչեցի և ցաւօք

որտի ընցի, որ և է իշխանութիւն թագ է իմ գլխուն: Վաշուեցայ մէկ կողմ և չդադրեցայ, կարծես եռանդըս կը բորբոքէ ջիղերս, կամ թէ աբիւնս կը ճմլէ սիրտս: Կամ ձիւնի կարկառ մը ինկնաց իմ վրաս զովանամ քիչ մը, կամ աղբիւրակ մը հոսէ մազերուս որ պողիմ քիչ մը. ապա թէ ոչ համայն աշխարհը փայտ է առջեւս, թող լուս կենան, այրեմ բոլորը: Խառնեցի կանչեցի չունէր արձագանգ ձայնս գազաթներէ կանչեցի, առանց մէկը լսելու ցնդեցաւ յօդս:

Աղբաւեր. Ինչ ձայնք կը թողուս դարձեալ, ազգասէր, ազգասէր, գործըդ ով է տեսեր. խօսքով ինչ կըլայ. օտարազգիներէն ալ չէք տկնածեր, կարգ և կանոն գիտցողներն հիմայ ինչ կ'ըսեն: Չգէնք գործերնիս կանգնինք մէջ տեղը, անցեալէն ՚ի վեր կեցած ես այս տեղ և չես գիտէր դեռ թէ ինչ է շահդ: Այս երկու մարմնաց շփումը կոյժակ կը բերէ, սակայն ջուրը ջուրին զարկ, կամ թէ փայտ մը առ ջուր ծեծէ: Արդէն չէք նկատած որ շոգենաւայ մեքենայներ հազարաւոր ձիերու զօրութեամբ 60 տարիէ ՚ի վեր անդադար կը ծեծեն ջուրը. ես եւն ինչ տեսար, չէ թէ միայն հուր չիկայ, այլ և ոչ իսկ կայծ, և այսուհետեւ ալ մի յուսար:

Վարձարան: Օրը ջան անօգուտ վատակ. պատգամախօսի մը չսի գիտեմ որ Հայոց ազգը երէկ չէ խընդացեր, վաղն ալ պիտի չխնդայ, թէ և կանխատես ըլլալու համար շատերը պիտի ցաւին որ հանուր ազգի մը կը գուժեմ, սակայն ինչ ընեմ, անունս գուժարեքէ: Սիրտս է որ ներքին տեսութենէս խորին մտածութիւններէս կը թելադրէ զայս ըսել, և ոչ միայն բերանս է կ'արտասանէ: Թող հաւ